

‘Danilo beklom de Drakenberg. De grond was bevroren, sneeuw stooft op. Hij naderde de kloof waar hij vroeger weleens een steen haalde. Hij keek verbaasd op, want daar was nu een grote kom, alsof iemand er gesteente had gedolven. Danilo ging de kom binnen. Bij een van de wanden stond een grijze steen in de vorm van een stoel. Danilo ging erop zitten en verzonk in gedachten. Hij keek naar de grond en kon de stenen bloem maar niet uit zijn hoofd zetten. “Als ik die toch eens kon zien.” Opeens werd het warm, alsof de zomer was teruggekeerd. Danilo hief zijn hoofd op en was met stomheid geslagen. Tegenover hem, bij de tegenovergelegen wand, zat de Meesteres van de Koperberg.’

Haar enorme groene hagedissenlichaam steunde met de achterpoten op een steen. Haar gebogen staart hing dreigend met zijn hoor-nige glibberigheid naar beneden. In plaats van voorpoten had de Meesteres armen en ze had een mensenhoofd. Als dat hoofd niet op het pantser van een reptiel had gezeten, had men het beslist mooi genoemd. Verleidelijk zelfs, want ze trok de wenkbrauwen boven haar zwarte ogen zinnelijk op, en Danilo, die zijn mond opensperde van verbazing, werd getroffen door de pijlen van haar blik. Het ravenzwarte haar van de Meesteres danste in de wind en viel op de hagedissenromp, precies op de plek waar Danilo graag meisjesborsten had gezien. Maar hij kon van angst geen woord uitbrengen. Een gouden kroon, versierd met lazuriet, gaf hem te kennen dat er met de Meesteres van de Koperberg niet te spotten viel. Zij nam wat ze wilde. Verschrikt door haar blik en de massa zenuwachtige hagedissen in haar gevolg, die kluwens vormden, elkaar in kop en

staart beten, hun tong uitstaken en elkaar platdrukten – een vloeiende massa van bewegend groen vlees met staarten –, hief Danilo zijn handen ten teken van overgave. De Meesteres mocht hem gevangennemen. Hij kon niet meer vluchten. Hij was ingesloten tussen muren van kale, rode rotsen die alleen doorgang boden naar het duister, naar het rijk van de Meesteres. Daarop verdween ook de zon. Achter vormeloze wolken was de weerschijs ervan te zien, als een uiteengereten verwachting. Danilo wachtte tot de Meesteres zou gaan spreken.

Die tekening, die het kinderoog vastgenageld houdt met zijn bovennatuurlijke verschijningen en het raadsel van de angst, is op het harde linnen voorplat van de boekband geplakt. Links ervan, met zwarte cyrillische letters in twee regels, de titel: *RUSSISCHE SPROOKJES*, versierd met twee rode figuren die er symmetrisch boven en onder zijn gezet. De Jongen meende dat dat motief was overgenomen van een of andere Russische klederdracht om hier, afgezonderd, als een kruik met twee handvatten, in miniatuur de wereld voor te toveren waaruit ze waren voortgekomen. Onbekende verten. Die de Jongen met die figuren aanlokten en hem ervan overtuigden dat hun boodschappers authentiek waren.

Zijn vader had het boek voor hem gekocht voor zijn vijfde verjaardag. Of misschien had zijn vader die dag een ander boek gekocht, terwijl de Jongen dit cadeau had gekregen. Want op de eerste bladzij staat: ‘Van Maca en Rožika uit de boekwinkel.’ Deze dames roken naar pas gedrukte boeken en hielden van vaste klanten. En dat was de Jongen. Ze bogen zich over hem heen, lieten hun in een glimlach geklede tanden zien, zeiden lieve woordjes tegen hem, knepen hem in zijn wangen. De vrouwen waren zo vertederd en opgetogen over het kind dat hij wel een prins leek, zoveel aandacht schonken ze hem. Zonder zijn toestemming verhieven ze hem tot een lieve jongen die een gevoelige snaar kon raken bij de ongetrouwde verkoopsters. Maar hij wilde een boek. Daarom was hij met zijn vader de stad in gegaan.

De Jongen wist zeker dat het op een zaterdag was. De dag van opluchting na een week die door de tijd uit opgelegde en zelfgekozen verplichtingen in elkaar wordt genaaid. De dag van verwarring om-

dat je laat wakker wordt. Vaders fiets, voor de beentjes van de Jongen ongrijpbaar, stond paraat te wachten tot ze vertrokken. Die fiets werd als huisgenoot beschouwd, alsof het een paard was. En zo zag hij er ook uit: hoog en zwart. De Jongen wist zelf ook niet waarom dat beeld van het kind, geplant in het stoeltje dat boven het achterwiel van de fiets was bevestigd, hem steeds ontglipte. Waarschijnlijk omdat hij altijd achter zijn vader zat en bij zichzelf zijn woorden herhaalde: 'Hou je benen goed uit elkaar. Pas op dat je voeten niet tussen de spaken komen. Pak me stevig vast om mijn middel.' Zijn blik kon alleen de streep van het fietspad volgen, dat onder hen door stroomde. Hij kon zich niet herinneren dat de fiets, die galoppeerde als een zwart paard, ooit moe werd. Het speet de Jongen dat hij de wind die je in het gezicht slaat toen niet kon voelen. Die wind zou hem helpen die tocht naar de stad ook een plaats te geven in een sprookje. Hij werd beschermd door de rug van zijn vader. Kon de Jongen zijn armen stevig genoeg om hem heen slaan?

Nee, die zaterdag had zijn vader vast zijn baret niet op. Daaraan herkenden ze hem altijd. In juni draag je geen baret. Een lichtblauw overhemd met korte mouwen en een zonnebril. Daaronder verborgen de schalkse blik, die alleen door zijn lippen gedeeltelijk werd verraden. De Jongen kon zich niet herinneren of zijn vader hem die zaterdag had meegenomen naar de kapper. Waarschijnlijk wel. Hij hield er niet van als iemand met zijn vingers aan zijn haar zat en ook niet als iemand een kam over zijn hoofd liet gaan en er een schaar boven liet klikklakken, hij had een hekel aan het gezoem van het machientje dat aan de stoppels op zijn oneffen schedeltje knaagde en hij walgde van de afgeschoren haartjes die onder je kleren kropen en aan je huid bleven plakken, de puntige topjes die plagerig in je huid prikten en hun hartstocht voor de nabijheid van het menselijk lichaam hardnekkig weigerden op te geven. Zodra hij zag dat de hoge stoel in de kapperszaak leeg was, wist de Jongen dat een knipbeurt onvermijdelijk was en dat zelfs het tijdelijke uitstel van het wachten hem zou ontgaan. Het kwam niet bij hem op dat zijn vader hun komst misschien van tevoren had aangekondigd en dat de stoel al de hele morgen voor hem vrijgehouden was. Wat kon hij anders dan de

geurige handen van de kapper toe te staan een wit laken om hem heen te slaan, water in zijn haar te sproeien en om zijn oren te gaan scharrelen, die bij iedere aanraking zo rood werden als een kreeft? Het gesprek tussen zijn vader en de kapper ontging hem, hij werd helemaal in beslag genomen door de bewegingen van de schaar en het ongeduldige wachten tot het afgelopen was. ‘Niet wiebelen, jochie. Nog even, dan is het klaar.’ En zodra de kapper hem vroeg wanneer hij voor het eerst zijn snor zou afscheren en wanneer hij van plan was te trouwen, wist de Jongen dat hij gauw vrij zou zijn.

In dezelfde straat, de hoofdstraat (waarvan hij de naam nog niet wist), een stukje verder dan de kapperszaak, bevond zich de boekwinkel, teruggetrokken in het lommer van de oude zweepbomen. Altijd in de schaduw. Daar zaten Maca en Rožika te babbelen. Het zou heel goed kunnen dat zijn haar die zaterdag was geknipt. Hij was jarig, en bovendien was de zomer begonnen. Het is mogelijk dat hij daarom vond dat hij recht had op twee boeken in plaats van één, zoals iedere gewone zaterdag. Hij wilde graag sprookjes uit de hele wereld verzamelen. De Chinese, Japanse en Indische had hij al. Met de Russische sprookjes betrad hij Europa. En op de planken in de boekwinkel stonden er nog een heleboel. Ongetwijfeld uit de hele wereld.

Ze bleven niet lang in de boekhandel. Vader kocht bij de kiosk een krant en kwam een kennis tegen, een oude, praatgrage man. De zon brandde. De Jongen kneep zijn ogen tot spleetjes en in zijn nek begonnen de kleine naaldjes aan hun klucht. Thuis werd een mokkataart gebakken, die vond hij het lekkerst. Vader praatte met zijn kennis over de aanstaande voetbalwedstrijden. De hitte zweepte de haartjes in zijn nek tot in het dolzinnige op. ‘Papa, laten we naar huis gaan.’

Het lied van lachduiven in de hoge kruinen. Met zijn eentonige ritme tikt het de ogenblikken weg en laat ze voorgoed verdwijnen. De geschiedenis van de sereniteit tikt het weg, een geschiedenis die voor mensen alleen toegankelijk is via dit geluid, dat doordringt uit de zwijgzame verborgenheid van het geboomte. Het zingt een me-

lodie van troost die weliswaar van buitenmenselijke oorsprong is, maar tot ons doordringt om ons een waarheid in te fluisteren die wij zijn vergeten, waarvoor ons bewustzijn is gevluucht. Met zijn armen stevig om zijn vaders middel geslagen, op de fiets, dacht de Jongen aan zijn nieuwe boek.

Uit het open keukenraam verspreidden de voorbereidingen van zijn verjaardagsviering zich in geuren door de straat. De Jongen herinnert zich niet meer wat voor koekjes oma voor die gelegenheid had gebakken, maar hij weet wel dat ze heerlijk waren. Koekjes en melk vormden de basis van al zijn maaltijden, onvervangbaar en niet te overtreffen. Hij doopte de koekjes nooit in de melk – de mogelijkheid dat er kruimeltjes of stukjes noot in de dikke, witte vloeistof terecht kwamen moest hoe dan ook worden vermeden. Anders hield de Jongen op met eten. Want kruimels hoorden niet in de melk. Hij walgde ervan. Daarom propte hij de koekjes in zijn mond en overgoot ze met koude melk. Zo wilde hij althans eten, maar de melk was toch altijd opgewarmd. Om te voorkomen dat hij verkouden werd. En op gekookte melk vormde zich een vel, de grootste keukenvijand van de Jongen. Oma wist dat ze dat gelige, gerimpelde melkvlies zo ver mogelijk bij hem vandaan moest houden. En dat deed ze zorgvuldig, met een lepeltje. Toen hij die dag de keuken binnenkwam, wilde de Jongen dat oma hem voorlas. Hij brandde van ongeduld om de schatkamer van de Russische sprookjes te betreden. Oma had geen tijd. Ze was net bezig gesmolten chocolade over de koekjes te gieten. Straks zou ze hem wel kunnen voorlezen. De Jongen bladerde in het boek en bekeek de illustraties: in een werkplaats betast een grote jongen een steen en bewondert de patronen erin (malachiet, zei het sprookje); een jongeman houdt een bokaal uit steen; in een bos met vreemde begroeiing rennen een jongeman en een meisje elkaar tegemoet; een heks met lange armen rijst op uit een meer en dreigt een slapende jongeman te betoveren; in een paleis danst een meisje met zwanen; een jongeman op een paard vliegt naar een toren waarin een prinses gevangen zit; een driekoppige draak valt een meisje aan dat met kettingen aan een boom gebonden is...

‘Nu kan ik je voorlezen.’ Oma veegde het meel van haar schort.

Niemand las zo mooi als zij. Haar stem klonk zo overtuigend, alsof ze al die sprookjes zelf had verzonnen en ze nu aan haar kleinzoon vertelde om hem verborgen wijsheden te onthullen.

‘De Meesteres van de Koperberg vroeg hem:

– Wel, Danilo, zo te zien is het je niet gelukt een bokaal te maken in de vorm van een doornappelbloem?

– Nee, zei hij.

– Treur er maar niet om, probeer iets anders. Ik zal je iedere soort steen geven die je wilt.

– Nee, antwoordde hij. Ik kan niet meer. Ik heb heel erg mijn best gedaan, maar ik ben er niet in geslaagd. Laat me de stenen bloem zien.

– Je zult er spijt van krijgen.

– Laat me die bloem zien, heb meelij!

– Ga er zelf maar naar zoeken.

– Jij waakt erover. Laat me die bloem zien. Zonder die bloem kan ik niet leven.

– Laten we in dat geval naar mijn tuin gaan, Danilo.’

Op zijn verjaardagsfeestje kwamen er vriendjes uit zijn straat en familie. Hij blies kaarsjes uit, snoepte, en ze hebben vast ook voor hem gezongen. Vader stuurde hen de achtertuin in om te spelen. Hij hield het boek de hele dag bij zich. Hij wilde ermee op de foto. ’s Avonds las ook moeder hem sprookjes voor. Hij wilde het boek niet op de plank zetten. Hij had er een plaats naast hem in bed voor bestemd.

Die dag schreef zijn moeder in haar dagboek:

Voor zijn verjaardag heeft hij van oma een rode herenfiets gekregen, ingevoerd uit Tsjecho-Slowakije. Hij had tevoren een paar keer gezegd dat hij graag een fiets voor zijn verjaardag wilde, maar nu taalt hij er niet naar om erop te rijden. Van mij heeft hij viltstiften gekregen, van de buurvrouw waterverf, bloemen en gelatinepudding, van de meisjes uit de aangrenzende straat twee borden en een kopje waarop sprookjestaferelen zijn

afgebeeld: De kikker en de schone koningsdochter, Hans en Grietje, Sneeuwwitje en de zeven dwergen. Van zijn oom en tante heeft hij chocolaatjes gekregen in een doos met een illustratie uit De gelaarsde kat erop, en van mijn collegaatje twee boeken: Kleinduimpje en Dombó. Papa is vanochtend naar de boekhandel gegaan, hij heeft krediet opgenomen en de serie boeken van Walt Disney, De wonderre wereld (4 delen), aangeschaft.

Op zijn taart had ik met slagroom een jongen getekend. We zijn niet op de foto gegaan, want papa was vergeten een film te kopen.

Hij is nog steeds erg geïnteresseerd in boeken. We hebben de boeken die hij heeft gekregen voorgelezen. Hij kan lang vol aandacht luisteren als ik hem voorlees. Hij houdt van viltstiften en gaat vooruit met tekenen. Hij heeft ook wat met waterverf gekliederd.

Geen woord over *Russische sprookjes*. Geen van de genoemde kinderprentenboeken had de Jongen langer dan een week kunnen boeien. De gezichten van degenen die ze hadden meegenomen zijn in de herinnering van de Jongen vervaagd. Ze bogen zich over hem heen en giechelden. Ze wachtten ergens op. Tot de Jongen enthousiast werd, tot hij juichte, waarop eigenlijk? Ze waren lopend naar het huis van de Jongen gekomen. De warmte kwam hen halverwege tegemoet, ze kregen er een droge mond en vochtige oksels van. Ze pakten met twee vingers hun hemd vast en wuifden zich daarmee koelte toe. Het tasje met cadeautjes verplaatsten ze van de ene hand naar de andere. Een troep ganzen versperde hun de weg. De ganzerik siste – hij ging heldhaftig tot de aanval over. Nieuwe wijken worden immers altijd aan de rand van de steden gebouwd, in die vergeeten halfstraatjes die nog geen afscheid hebben genomen van het dorpsrumoer en de geur van stallen. En bijna niemand had een auto. Daarom deden de vrouwen, stappend op hooggehakte sandalen, hun best om de scheve klinkers van het geïmproviseerde trottoir niet te missen en hun gewicht niet in een vochtig kluitje aarde te prikken. Zo tripten ze, gehaast om zo snel mogelijk de pas verrezende stedelijke veiligheid te bereiken, gevolgd door de blikken van de boeren die de tuin voor hun huis besproeiden. De gasten waren dolblij dat ze er waren. Ze vroegen om een glas water, fatsoeneer-

den hun haar, wierpen een blik op de schaduw van de achtertuin, stopten de Jongen de cadeautjes in de hand, lieten op zijn wangen de vochtige rode stempels van hun lippen achter, en verder kwebbelden ze, kwebbelden ze de hele tijd. Zij waren hier niet voor hem bij elkaar gekomen, al wilden ze hun bezoek zo presenteren (dacht de Jongen later), maar ze hadden zich verzameld voor de wereld der volwassenen, die onophoudelijk vervelende kletspraatjes hield over onbenulligheden, als vervanging voor het echte leven. Maar hun geschenken getuigden van een subtiele band met de kinderlijke waarheid waarvan zij zich niet bewust waren. En die rode fiets, waar de Jongen zeker een jaar niet naar omkeek, wordt het symbool van wat hem door het leven zal dragen. Sinds hij, vier jaar na deze verjaardag, zijn moeder vroeg of hij op de fiets naar school mocht, is de fiets zijn trouwste begeleider en vriend geworden. Hij is van kleur veranderd: van rood werd hij zwart, toen blauw, en weer blauw. Hij is van stad veranderd en van versnellingen. En de Jongen at en dronk van die borden en kopjes waar sprookjestaferelen op stonden afgebeeld tot zijn porties daar te groot voor werden. Sindsdien bewaarde hij ze zorgvuldig in een kast. Hij zou het leuk vinden als nu ook een of ander kind naar Roodkapje of Sneeuwwitje keek. Maar door verhuizingen zijn de borden in scherven veranderd. De Jongen heeft ze niet horen breken.

Ook al noemde het dagboek ze niet, toch verklaarde het de onduidelijkheid over de opdracht in *Russische sprookjes*: vader had vier dure, grote boeken gekocht en de sprookjes daarbij cadeau gekregen. Commerciële handigheid en een kaart voor de wereldreis van de Jongen. Daarom verlangde hij zo naar de zaterdagen. Moeder las hem iedere avond voor. En dat jaar nam de Jongen zijn nieuwe boek ook mee naar zee.

Ieder jaar ging vader met hen naar een of ander stadje aan zee, waar hij ontelbare herinneringen aan had, een stadje waar kennissen woonden, waar hij zich, in de schaduw van de dennen, bij *prošek*** en sardientjes, als het ware thuis kon voelen. Die zomer gingen ze naar Rovinj. De Jongen is er nooit achter gekomen wie vaders vriend in Rovinj was, de man die hen zo hartelijk ontving, die hen

bijna iedere avond uitnodigde om vis bij hem te komen eten, die hem op een paard liet rijden. En even weinig wist hij over zijn vader. Pas vijftien jaar na diens dood, bij het inpakken van de tweeënhalf decennium oude inventaris van hun huis, dat hij vrij moest maken van de spullen van de vroegere eigenaren om het naakt en boordelvol herinneringen (zoals hij het nooit eerder had gezien) op te leveren aan de nieuwe, pas toen vond de Jongen een map met documenten van zijn vader. Er waren er niet veel over. Een paar foto's en besluiten over overplaatsingen. Terwijl hij foto's bekeek van zijn vader omringd door een stuk of tien langharige meisjes en met zijn lengte uitstekend boven hun in verlangen gewikkelde blikken, of met een bal in zijn hand tegen een doelpaal geleund poserend met zijn voetbalploeg, waarvan de spelers gekleed zijn in lachwekkende gestreepte tenues, terwijl hij die bekeek, begreep de Jongen dat hij over zijn vader eigenlijk niets meer te weten zou kunnen komen. Er waren slechts geschreven skeletten van een leven over, verdroogde documenten van een bestaan. Daaruit kon je alleen de namen van de plaatsen lezen waar hij had gewoond, terwijl het de Jongen interesseerde waar hij om had gelachen, van wie hij had gehouden. Niets vergeefser dan het zoeken naar zulke antwoorden. Daarom las hij:

VERKLARING

Ministerie van Onderwijs van het Koninkrijk Joegoslavië
Afdeling voor Volksscholen

III no. 54791

16.VIII.1938, Belgrado

De heer Vader van de Jongen, onderwijzer aan de nationale volksschool op de havezate Topolski Put bij Ada, district Senta, departement Donau, wordt bij besluit van de minister van Onderwijs III no. 54791/18 van 15.VIII.1938, op grond van de Wet op de Volksscholen en de artikelen 59 en 103 van de Wet op de Ambtenaren, op eigen verzoek als onderwijzer overgeplaatst naar de nationale volksschool in Gornji Breg bij Senta, district

Senta, departement Donau, met de rechten van ambtenaren van loonschaal IX tegen een salaris van 575 dinar, een positietoeslag van 300 dinar en een persoonlijke duurtetoeslag volgens Bepaling no. 792 van 6.x.1937, met dien verstande dat hij ook werkzaam zal zijn op de afdeling met Hongaars als lestaal. Deze verklaring is afgegeven aan dhr. Vader van de Jongen ten gebreuke.

In opdracht van
het Hoofd van de Afdeling voor Volksscholen
de chef Personeelszaken,

handtekening onleesbaar

Al die verklaringen had zijn vader bewaard. Die vertelden nu, al was het niet meer dan dat, hoe hij zich had verplaatst. De Jongen kreeg een beeld van de verlatenheid en de vervelende stilte van de havezaten met hun verspreide, afgelegene huisjes, die de taak hadden het dictaat van de jaargetijden te volgen, met een somber café waar de tabaksrook hoestte onder het gewicht van de stank van ongelukkige, met spek en knoflook volgestopte bierdrinkers. Die paar groezelige kindertjes die van de boeren naar school mochten, die beperktheid van hun landarbeiderslot, ze joegen de vader van de Jongen op de vlucht, hij wilde weg, de wereld zien. De Jongen wist niet of de verzoeken op grond waarvan hij overplaatsingen verkreeg een vast onderdeel van het werk van een onderwijzer uitmaakten of dat zijn vader met de veelheid ervan een uitzondering vormde. Nergens bleef hij langer dan twee, drie jaar. Op de verklaringen stonden de namen vermeld van havezaten en dorpen in Vojvodina, van stadjes en gehuchten in Bosnië, en ook de kustplaats Jasenice. Daar werd hij op 17 februari 1936 als onderwijzer aan de nationale volksschool (district Benkovac, departement Primorje) naartoe gestuurd vanuit het Bosnische achterland, uit het dorp Kožuha, waar de strenge bergwinters op hem af kwamen. Waarschijnlijk lag in die overplaatsing naar zee de verre kiem van de zomervakanties van de Jongen. De vriend die zijn vader toen had gevonden, bakte op zijn binnenplaats laxeervissen. De Jongen at ze,

zout en heet als ze waren, gretig op. De volgende dag zou hij met de boot over het Limkanaal gaan varen.

De zee die dat fjord heeft uitgeslepen, wenste te veranderen in een rivier. Hij kronkelde, verwierf de kleur van smaragd, beeldhouwde flauwe bochten in de oevers en stroomde naar de monding. De verraste bergen eromheen stemden ermee in zich in het water te weerspiegelen en zich te verbazen over hun eigen schoonheid, als eenzame, groene ridders. De Jongen hield zich stevig vast aan de rand van de boot. Onwerkelijke landschappen als deze zie je alleen maar in sprookjes. Een zeemonster heeft aan het eind van het fjord zijn slot, waar hij een mooie prinses gevangenhoudt. De Jongen vaart naar het slot met de bedoeling de prinses te bevrijden. Velen hebben dat al vóór hem geprobeerd, maar zijn er niet in geslaagd. Het zeemonster heeft hen verslonden. De boot legde aan bij een oever in de buurt van een restaurant. Even verderop, in de richting van de berg, stond een wigwam, versierd met al vershoten kleuren, met vogelverschrikkers van uitgeholde pompoenen op palen eromheen. Daar had de laatste groep ridders verbleven voordat het zeemonster ze doodde, daar hadden ze waarschuwingstekens achtergelaten voor toekomstige voorbijgangers, daar lag hun waanzinnige angst voor het monster, en hun onmacht. Het water glinsterde kalm. Het monster sliep.

Gedurende die zomervakantie kwamen de Jongen zoveel onwaarschijnlijke verhalen ter ore dat hij ze niet wist samen te voegen tot een geheel, tot een epos van fantastische gebeurtenissen. Bedwelmd door verdriet vanwege een onvervulde liefde stortte de ongelukkige Katarina zich van het eiland in de zee, die beloofde haar voor eeuwig te beminnen. Drie zusters hielden van dezelfde man, en hij hield maar van een van de drie. De zusters begonnen elkaar te haten en wensten elkaar dood. Er vloeide bloed – daar komt de naam van het Rode Eiland vandaan, dat de benedictijnen met hun gebeden probeerden te redden van het boze noodlot, en waar de Jongen het liefst ging baden.

Maar er waren nog meer verhalen. Zoals dat over de heilige Euphe-

mia, van wie in de kerk op de heuvel, midden in het stadje, de sarcofaag wordt bewaard. De Jongen zag de heilige Euphemia iedere dag. Boven op de klokkentoren weerstond en trotseerde haar bronzen standbeeld, geleund tegen een groot rad, ieder onheil dat zich over de stad dreigde uit te storten. En in de kerk, zei men, lag het lichaam van Euphemia voor de blik van de toeschouwers uitgestald. Hij probeerde zijn ouders over te halen erheen te gaan. Op een hete middag stemden ze ermee in met de Jongen de heuvel te beklimmen. Van daaruit leek het blauw van de hemel en het water de hele wereld aan hen over te dragen. In de koelte van de kerk was het druk. De mensen waren samengedromd om de heilige Euphemia te zien en tot haar te bidden. Klein als hij was, zag de Jongen niets dan de benen van andere mensen voor de sarcofaag. Toch slaagde hij erin zich door die beweeglijke zuilen heen te werken en de sarcofaag zelf te bereiken. Omzoomd door zijden kussens en bloemen lag daarin een lichaam. Een gezicht met een bleekrode, wasachtige kleur, uitdruktingsloos, en gevouwen handen, bewegingloos. Ze lag er als een getuige van haar eigen verhaal, als een overblijfsel uit oude tijden, door de eeuwen heen gered en verplaatst door de Levant om zo, losgerukt uit haar tijd, woordeloos te fluisteren over het verleden. Toen ze werd geradbraakt, weigerde het vijftienjarige meisje nog haar geloof te verloochenen. Daarom had keizer Diocletianus, tegenstander van de christenen, bevolen haar in het amfitheater voor de leeuwen te werpen. De leeuwen doodden haar, maar verscheurden haar lichaam niet. De christenen legden het in een sarcofaag en bewaarden die in de geboorteplaats van het meisje, in de buurt van Byzantium. Daarna, in de tijd van keizer Constantijn, brachten ze hem over naar de kerk die ze ter ere van de martelares hadden gebouwd. Toen de Perzen Constantinopel binnenvielen, lieten de christenen hun relikwieën niet zomaar vernietigen. Ze vertrouwden de sarcofaag met de relieken van de heilige Euphemia toe aan het ruime sop en hij dobberde en dobberde tot hij, dankzij het ingrijpen van de Voorzienigheid, strandde op de kust van het Istrische Rovinj. De plaatselijke bewoners ervoeren dat als goddelijke genade en richtten midden in de stad, op de top van een heuvel, een kerk voor de heilige Euphemia op. Daarin bewaren ze

de relieken van hun beschermheilige. De Jongen keek naar haar, maar zij zag hem niet. Ze was nog op de muren van haar vesting, waar geen steen meer van over was. De Jongen draaide zich om, maar hij zag zijn ouders niet meer. Niets dan onbekende gezichten die zich over de sarcofaag en over hem heen bogen. En hun benen. Een ondoordringbaar woud van benen. En van het dode lichaam kwam een kille wind van angst. Angst om alleen achter te blijven en aan zijn lot te worden overgelaten. Die had de heilige Euphemia gezonden om de Jongen te wekken en onzeker te maken, om hem wakker te schudden voor het onvoorzienbare van de dingen. De Jongen kroop tussen de benen door. Niemand lette erop, er was zelfs niemand die hem zag. Hij zocht een doorgang naar de deur, maar vond die niet. Het licht dat door de open deur van de kerk binnenstroomde werd door het woud van mensenbenen de pas afgesneden. 'Toe maar, blijf niet staan, vind de deur.' Eindelijk was hij erdoor. Het woud liet hij achter zich. Bij de deur werd hij opgewacht door twee bekende gestalten, die wisten dat hij was verdwaald. Maar hij zag hun gezichten niet. Die werden verborgen doordat ze het zonlicht in de rug hadden. Ze pakten hem bij de hand en namen hem mee de heuvel af.

Iedere avond voor het slapengaan las zijn moeder hem Russische sprookjes voor. Door zijn belangstelling voor hun lot en zijn verwachting dat het goed zou aflopen met hun ellende, kende hij de namen van de dappere helden, de ontvoerde prinsessen en de norske heksen al uit zijn hoofd. En beneden, onder het raam, klonk het geluid van roezemoezende wandelaars op de kade in de door rossige straatlampen verlichte, broeierige nacht, en van de met gesuikerde sentimentaliteit van liefdesverdriet overgoten liederen die over de zongebruinde toeristen werden uitgestort.

Ze las ze ook in de trein op de terugweg naar huis. Gelukzalig van gebade en zongekoesterde tevredenheid (waar hij zich niet van bewust was, waarvan hij de naam niet kende en niet eens wist dat ze bestond) werd hij door zijn vader en moeder ingestopt met een dekentje, ze pasten op dat zijn hoofd niet van het kussentje gleeed, ze hadden ergens zakdoeken bij de hand en sluimerden licht. Ze had-

den alles bij zich: de koffers en de zwemband, vaders fototoestel, een koffertje met eten, het luchtbed en een paar schelpen, en de Jongen kon rustig slapen. Maar toch, wanneer de trein stopte en lang stilstond bij de woordeloze onbestemdheid van de flakkerende blauwe lamp in de coupé, of wanneer hij zich plotseling met een schok in beweging zette om haastig zijn stormloop door de nacht te hervatten, werd de Jongen wakker. Hij legde zijn wang tegen het raam en staarde, geraakt door de nachtelijke frisheid, in de duisternis. Hij onderscheidde in het donker een paar kleine lichtpuntjes, als sterren die op de aarde waren neergedaald, onregelmatig verspreid, nu eens heel dicht op elkaar, dan weer ver uiteen, en hij had de indruk dat ze op het vensterglas zaten geplakt. Sommige flikkerden en vervaagden langzaam, andere vlamden onverwachts op en verdwenen meteen. De vonken van de zomernacht verschenen, kwamen naderbij en verwijderden zich, met een schommelende onbestendigheid die hem in verwarring bracht.

‘Mama, wat zijn dat voor sterren?’ Het hield hem bezig.

‘Die lichtjes komen van verre huizen. In elk huis zit iemand te wachten op een terugkerende reiziger. Zie je dat daar? Dat is onze oma die op ons wacht.’

Dan hechtte de Jongen zijn blik aan één enkel glanzend puntje, met de boodschap aan oma dat ze zich geen zorgen hoefde te maken, want dat ze al gauw zouden aankomen, dat hij als geschenk een flesje zeewater, een schelp en een pijnappel voor haar had meegebracht. En zo sliep hij opnieuw in.

Hij wreef zijn ogen uit bij het ochtendgloren, toen het donker zich al verzamelde tot slierten mist die, verblekend van schrik voor het oerlicht van de ongeboren dag, zich over de wilgenbosjes en de velden leggen om de beschaamde naaktheid van de gevluchte nacht te verhullen. Alsof die mist wil herinneren aan de tijd toen er nog geen mensen bestonden en toen de hele wereld zich alleen aan zijn macht – de macht van het duister – onderwierp. Pas wanneer de eerste zonnestraal de mist doorboort, pas dan gaat die op de vlucht, knorrig en mopperend. Toen de zon de Jongen verblindde en hem belette het landschap te bekijken, voelde hij dat ze dicht bij huis wa-

ren. Op het station, overall, was dauw neergedaald. Als de tranen van een fee die zich alleen 's nachts haar ellende herinnert. En altijd die verbazing om de nieuwe dag. Omhelzingen. Thuiskomst.

Wat vond de Jongen alles er opeens vreemd uitzien! Alsof de huizen en de straten anders gerangschikt waren, alsof ze langer en breder waren geworden en wedijverden om, gegroeid als ze waren, zich zo snel mogelijk in de blik van de Jongen te dringen en hem te beroven van de herinnering aan het blauw van de open zee en de verre schepen die in de nevel van de horizon verdwenen. En de Jongen was in de war. Hij had het idee dat hij zichzelf even kwijt was. Zijn speelgoed en boeken gaven geen tekenen van herkenning, alsof ze zich hem niet herinnerden, alsof ze aan iemand anders toebehoorden. Zelfs zijn oma vond hij anders dan anders (had ze misschien op een ander kind gewacht?), maar zodra de geur van haar omhelzing hem troostte, was hij gerustgesteld. Hij liet haar het flesje met zeewater zien en vroeg haar er een slok van te nemen. Want oma had nooit de zee gezien. Hij lachte om de rare gezichten die ze trok, verrast door die grote hoeveelheid zout, en hij gaf oma de reusachtige pijnappel die hij had gevonden in een pijnboombosje, waar de afgevalen kegels leken op opgegraven vondsten van een oeroude, vergeten beschaving. Net als de Jongen vond oma ook dat ze het zeewater en de kegel op de een of andere manier moest bewaren. Daarom zetten ze ze op een paar bakstenen bij de schuur in de achtertuin. Klimrozen vlochten een net boven de bakstenen, die er op dat verborgen plekje uitzagen als overblijfselen van een betoverd kasteel. Op dat comfortabele plaatsje bleven de groeten van de zee een hele tijd staan, totdat er zich in het flesje een rossig, stervormig schepsel vormde en de porseleinen schoonheid van de kegel, waarin zich onder de schubben spinnen en duizendpoten verborgen, door de regens werd verminkt. En het pad dat gedurende de afwezigheid van de Jongen in de achtertuin was ontstaan, voerde hem naar nieuwe rijken, gevormd door doorgeschoten takken, uitgebloeide paardenbloemen en de langgerekte ranken van een wijnstok. Juist daar, in zijn achtertuin, werd de Jongen opgewacht door de helden uit alle sprookjes, zowel de al opgeschreven sprookjes, die hij in zijn boeken las, als de nog niet opgeschrevene, die de Jon-

gen op een dag in de verre toekomst zelf in letters zou omzetten. Die helden zouden hem voortdurend ontglippen, ze zouden vluchten en zich verbergen zonder hem toe te laten tot hun ziel, omdat ze altijd raadselachtig en onontdekt wensten te blijven.

Die rijken werden afgegrensd door drie rijen bomen. Daar zijn ze, ze staan ook hier voor ons opgesteld, precies zoals ze de Jongen diep de achtertuin in voerden, naar het struweel van frambozenstruiken en hazelnootbosjes. Eerst een appelboom (jong en altijd in de war), dan een abrikoos (met een gebarsten schors, vol rimpels, gekromd, de wachter voor de schuurdeur), een jeugdige morel (die er nooit in slaagde op te groeien, zodat hij altijd een morellenboompje bleef), een perenboom (smal, recht en hoog, met harde vruchten waar je je tanden op brak) en dan een sappige morel (de uitkijkpost van de Jongen midden tussen de frambozenstruiken). Op de tweede rij een appelboom (die zijn vruchten liet vallen als zaden), een pruim (waarvan de takken doorbogen onder de zware donkerblauwe kogels), een kers (trots en ongenaakbaar), een perelaar (laag, met zijn vruchten voor iedereen heerlijk voor het grijpen), dan, als het ware betoverd, een morel en een kers, die de Jongen altijd vol schrammen bereikte, want frambozen staan je niet toe erdoorheen te lopen. En ten slotte de derde rij, die ook de uiterste grens van de achtertuin vormde en waarvan de Jongen de bomen nooit helemaal als van hemzelf beschouwde: een abrikoos, een pruim, nog een abrikoos en in de achterhoede een prachtige walnotenboom, het laatste bastion en de verst verwijderde wachttoren. En daartussen een wirwar van bessen, aardbeien, wijnranken, en doornappel, mierikswortel, knoopkruid, madelief, viooltje, ganzenvoet, blaassilene, o, als alle helden uit de sprookjes van de Jongen werden opgesomd, zou je een heel botanicaal boek nodig hebben. Want juist in dat kant van groene schaduwen lag, voor niemand zichtbaar en voor niemand toegankelijk, het theater van de Jongen, het theater waar de Jongen zijn verhalen smeedde.

Een trechtervormige witte jurk van doornappelbloem kleedde de diepbedroefde koningsdochter in het gewaad van haar weemoedige kuisheid, die moest worden overgegeven aan de beruchte oude heerser van het naburige koninkrijk, een knoestige vork van een

abrikosenboom. De vader van de prinses, een lang blad van de walnotenboom, wiens land zich uitstreckte over de golvende grasrijke, door molshopen omgeploegde weide tussen de zoete peer en de grensabrikoos, helemaal tot het oerwoud van de frambozenstruiken, wist niet op welke manier hij zijn moeilijk te verdedigen bezit zeker kon stellen. De beruchte koning die om de hand van de prinses had gevraagd, had het betonnen gebied voor de schuur in bezit en beschikte ook over krachtige bewapening: bommen van kiezels, van scherpe stukjes baksteen en bommen in de vorm van vliegende messen. De trieste vader had geen keus: of hij moest zijn koninkrijk en zijn dochter uitleveren aan de beruchte koning, of hij zou in de oorlog alles verliezen. Want hij bezat geen andere wapens dan kanonskogels van klompjes gele aarde, die een uiterst primitieve en onvoldoende verdediging vormden. De prinses, die wegwijnde in de toren op een tak van de kersenboom, vergoot tranen om het ongeluk waarin zij (ach, zo jong en onschuldig) haar vader en haar land ongewild had gestort. Zij droomde van een dappere held, een jonge koningszoon uit een ver rijk, die was gedeserteerd en als haiduk leefde in het ongebaande, gevaarlijke oerwoud van de frambozenstruiken. Ze droomde van hem en wachtte tot hij haar kwam bevrijden. Ze had hem, een jonge loot van een morel, nooit gezien, ze had alleen de legenden gehoord die over hem de ronde deden. Ze verlangde naar een gelegenheid om met haar vader over hem te praten en hem voor te stellen om de dappere koningszoon met zijn haiduks op te roepen tot de strijd tegen de beruchte oude koning. Maar ze wist dat haar vader daar niet mee zou instemmen. De koningszoon was een deserteur, arm en berooid, hij at in het bos rauw vlees van wilde dieren, hij had geen huis en geen landerijen. De prinses huilde, ze voorvoelde haar nabije einde. De beruchte koning had een ultimatum gesteld. Zijn gezanten gedroegen zich lomp, alsof ze de oorlog al hadden gewonnen. En de oorlog was al haast begonnen, het leger rukte al op naar de grens.

Hoewel de zon brandde, begon er een zware, vochtige warmte neer te dalen, traag en onverwrikbaar als een onzichtbaar gewicht. De Jongen stapelde bij de schuur stenen en bakstenen op, de wapens

van de beruchte koning. Het speet hem dat de prinses onder de drukkende hitte begon te verwelken en dat ze ieder moment helemaal kon bezwijken, nog voordat de oorlog begon. En een andere doornappelbloem was er niet in de achtertuin. Er waren alleen maar vruchten over, die leken op de knuppels van de gedeserteerde koningszoon.

‘Filip, eten!’ Oma riep de Jongen naar huis.

‘Nog even wachten.’ De Jongen hoopte dat hij door het einde van de eerste akte uit te stellen een manier kon bedenken om het onverwachts snelle, tragische einde van de ongelukkige prinses af te wenden, maar hij had honger. En hij had ook slaap. Oma had koekjes met abrikozen gebakken waar hij geen weerstand aan kon bieden. Misschien kon hij de prinses vermommen in een paardenbloemblad en haar zo stiekem uit het koninkrijk wegsmokkelen voordat de oorlog begon.

De neergelaten rolluiken in het huis onder de schaduw van de linden brachten de middagrust van de dommelende dag de kamers binnen. De hitte liet zich niet door het donker verdrijven, maar zoog de lucht op zoals een bloedzuiger bloed en hing soezerig boven de mensen als een reusachtig stuk spinrag. Onverdraaglijke klamheid. In de veilige schaduw van een dichte, hoge kruin een lachduif. Haar tikkende lied viel op de slaperige mensen als het dons van een aan flarden gescheurd slaapliedje, waarvan maar één hardnekkig segment hoorbaar is. Oma had de afwas gedaan en zat op een stoel voor het huis, tussen de bedrieglijke schaduwen van de pergola. De Jongen ging naar haar toe met het boek onder zijn arm. Hij wilde het vervolg van het sprookje horen, maar oma was ingedommeld. De verstarring van de klamheid hypnotiseerde de wezens en dwong hen te buigen voor haar opperbevelhebber: de slaap. De Jongen wist dat de ongelukkige prinses helemaal zou verwelken in haar in de kersenboom gebouwde paleis. Maar hij leek wel bevangen door de warmte. Hij had geen zin om bij die hitte een oorlog te beginnen. Hij zou wachten tot de zon de aftocht blies. Dan had hij nog tijd om de eerste tactische manoeuvres uit te voeren. Hij boog zich onder de kraan om zich te wassen. Een paar mussen

zaten in de rij op het water te wachten. Het geplens van water schrikte oma op. Ze leek het onprettig te vinden dat ze in slaap was gevallen. Alsof ze in gebreke was gebleven, alsof ze geen recht had op rust. De Jongen wachtte tot oma de rest van het dutje uit haar ogen had verwijderd en gaf haar toen het boek.

‘Op dat moment begon er iets te ruisen, zoals bij een aardverschuiving. Danilo keek op, en de muren waren verdwenen. Er groeiden enorme hoge bomen, maar die waren anders dan in het bos, ze waren van steen. Sommige waren van marmer, andere van slangensteen. Er zaten takken aan de bomen, en aan die takken bladeren. Ze trilden in de wind en ruisten alsof iemand kiezels stortte. En het gras op de bodem was ook van steen. Blauw, rood, in verschillende kleuren. De zon was niet te zien, maar het licht was er zoals voor het invallen van de schemering. Tussen de bomen kronkelden gouden slangen, alsof ze dansten. Ze straalden licht uit.’

Bij de poort verscheen de buurvrouw. Ook zij had even middagrust. Ze wilde een afspraak met oma maken om jam te gaan koken. Misschien konden ze zaterdag aan de slag. Voor die tijd moesten de abrikozen worden geplukt. Ja, alleen in een gewaad van paardenbloemblad kon de prinses in het geheim het slagveld van de aanstaande oorlog ontvluchten.

Want van de witte doornappeljurk van de prinses was alleen een platte krul van verdroogde bloemblaadjes over. Als hij een paardenbloemblad ondersteboven keerde, met het smalle eind naar boven, en dat halverwege de zijkanten inscheurde tot de middennerf en dan omhoog langs die nerf zelf (maar zo dat de groene pluimen niet afbraken), zou hij een nieuw gewaad voor de prinses krijgen. Haar haar in twee vlechten en een eenvoudige jurk, geschikt voor de reis. Niemand zou zeggen dat zich daar een prinses in verschool. De bedienden van haar vader hadden een ezel (gemaakt van een uitgedroogde aardappelknol) beladen, vader gaf zijn dochter de zegen en volgde met zijn blik haar gestalte die, vergezeld van voedsters, bedienden en wachters, verdween langs de enige veilige weg, die

leidde naar het ondoordringbare bos van de frambozenstruiken.

Onderwijl stond de beruchte koning op het punt om aan te vallen. Over de klompjes leem, de enige verdediging van de vader van de prinses, kroop een veenmol. Snel en achterbaks. Hij trok zich terug onder een struik. De prinses was al voorbij de rand van de frambozenstruiken toen de eerste bominslagen weerklonken. Zij draaide zich niet om – ze liep verder de onzekerheid in. Kiezels en scherpe stukken baksteen brachten de goede koning al bij de eerste stormloop ernstige verliezen toe. Zijn verblijf tussen het hazelaarkreupelhout werd getroffen en een paar van zijn hovelingen en wachters raakten gewond. Vanaf zijn wankel voetstuk zag hij messen door de lucht vliegen die zich in zijn onderdanen en de voorbijgangers in de straten boorden. Alsof elk mes hem direct in het hart trof. Omdat hij voelde dat zijn dochter al ver genoeg van het slagveld was, besloot de goede koning te capituleren. Hij hechtte nu geen belang meer aan zijn leven. Het verdroogde kleed van zijn dochter diende als witte vlag. Al heel snel maakte de beruchte koning zich meester van het paleis. Hij kon niet geloven dat zijn voornaamste buit hem was ontgaan. Brullend liep hij door de vertrekken en hij eiste dat het hele koninkrijk werd uitgekamd. De vader van de prinses gooide hij in de gevangenis en hij wachtte ongeduldig op berichten over het succes van de speurtocht. Hij was geschokt toen hij te weten kwam dat de prinses werkelijk nergens te vinden was. Intussen reisde de schone koningsdochter allang door het labyrin van de frambozenstruiken. Zonder om te kijken trok zij met haar kleine gevolg door het ondoordringbare oerwoud. Ze wisten niet waar hun bestemming lag, maar ze hoopten: vroeg of laat zouden ze op de gevluichte koningszoon en zijn mannen moeten stuiten. Tussen de frambozenstruiken was het nog benauwder dan in de achtertuin. De Jongen prikte zich steeds aan de doorns van de frambozentwijgen, hier en daar plukte hij een rijpe vrucht (dat deden de prinses en haar gevolg ook om hun honger te stillen). In de helderheid van de dag begonnen langzaam deeltjes duister door te dringen. Ze bedekten de voorwerpen en wisten zachtjes de grenzen ertussen uit. In de kleuren begonnen ze grijsheid te gieten en roerden die erdoor, zo-

dat ze donkerder werden. Er sprong een ruiter (van een hazelaartakje) voor de prinses. ‘Werda,’ vroeg hij hun met een diepe, gebarsten stem. Uit haar boezem haalde de prinses een brief van haar vader, bestemd voor de gevluchte koningszoon. De ruiter zei hun te wachten en snelde weg, het donker in. Niet lang daarna kwam de gevluchte koningszoon om de ongewone gasten met zich mee te voeren. Hij had aan één blik al genoeg om verliefd te worden op de prinses. En terwijl de bladeren en takken al in de zwarte brij van de duisternis verdwenen, beloofde de koningszoon de prinses dat hij haar vader zou bevrijden en met haar zou trouwen. Op straat was rumoer te horen van kinderen die verstoppertje waren gaan spelen. De Jongen dacht erover zich bij hen aan te sluiten. De warme zwarte nacht stootte zich in de gewelven van het stadje. De maan vertoonde zich niet, hij dwaalde ergens buiten het zicht, tussen de verdwaasde sterren. Vanavond moest het sprookje over de stenen bloem verder gelezen worden. De Jongen rende de straat op. Hij ging zich verstoppen in een lindebosje.

* *
*

Vanmorgen heb ik hem meegenomen naar de bioscoop. Hij heeft de film In het land van de dwergen gezien. 's Morgens vroeg was hij erg opgewonden, hij bleef erop aandringen dat we gingen, ook al regende het. In de bioscoop was hij ongeduldig, hij vroeg steeds wanneer we in de zaal zouden gaan zitten, wanneer de film zou beginnen... Hij vroeg me ook aldoor of het al tien uur was, en daarna ging hij naar de kassa om het te vragen, omdat hij mij niet geloofde. De kaartjesverkoper merkte ook hoe opgetogen hij was, hij gaf hem een folder van de film en vroeg hem of hij al naar school ging. En hij antwoordde: 'Ik zit niet op school, ook niet op het kinderdagverblijf en ook niet op de kleuterschool. Van de herfst ga ik naar de kleuterschool, en daarna naar school en dan ga ik trouwen.'